

הדממה וההמתנה – אסון ר"ג בעומר תשפ"א

החל מיום ששי בבוקר עצרו אנשים זה את זה ושאלו: מה אומרים עכשיו?

מה באמת אומרים?

לא אומרים. שותקים!!

הוא שאמר הפסוק באיכה "ישב בדד וידום".

והפסוק מנמק מדוע עליו לשבת בדד ולידום? - "כי נטל עליו". וברש"י - שהקב"ה הוא שהטיל עליו את דבר האסון, אשר על כן יש לידום.

ומדוע? וכי אין אנו זועקים אל ה'? וכי לא מתפללים ושואלים ומבקשים?

אהרן הכהן, במוות שני בניו בקודש הקדשים ביום השמחה (כל הפרטים האלה נשמעים מוכרים וכואבים מתמיד...) נדם שנאמר ו"ידום אהרן".

ישנם הרבה סוגי שתיקה.

יש שתיקה רועמת הזועקת יותר מאין ספור מילים.

יש שתיקה זועמת כשחרון אף וזעם חוסמים את יכולת הביטוי.

יש שתיקה של כניעה וויתור, בסגנון: מה כבר יעזור אם נדבר?

ויש שתיקה מתאפקת שבה הזעקה מנסה לפרוץ והשיניים והשפתיים נחשקות ומונעות בעדה.

שתיקתו של אהרן היתה מסוג אחר.

אמר הרב הוטנר בשם מהרי"ל דיסקין.

כשאמר הקב"ה לאברהם אבינו "אל תשלח ידך אל הנער" שאל אברהם את הקב"ה - מהו שתחילה אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע" ואחר כך אמרת "והעלהו שם לעולה"? מדוע המתנה השאלה עד הלו? והרי השאלה התעוררה במלוא עוזה כששמע אברהם את הציווי "והעלהו שם לעולה"? מדוע התמהמה מלשאול? ואם גזר על עצמו שתיקה, או שמא לא עלה בדעתו לשאול על הנהגת הקב"ה, מה השתנה עכשיו?

העובדה שאנו שואלים שאלות בלמדנו תורה, ולמעלה מזה, זו הדרך ללמוד תורה, אין זה מפני שצריך לשאול כדי להבין, אלא בגלל שקבלנו שכך היא דרכה של תורה, וזו דרך הלימוד - דרך שאלה ותשובה. וכך ניתנו לנו כללי הלימוד. עצם הענין שהתורה מעוררת שאלות אינה סיבה לשאלן או אפילו לחשוב שיש מקום לשאלה. שכן אין דבר טבעי יותר מכך שדברי תורת אלוקים ישארו סתומים ובלתי מובנים שהרי התורה היא "נובלות החכמה העליונה ומה טבעי יותר שלא נבין שכן מי בא בסוד ה'? וכמו שמספרים על הרבי מקוצק שכילד קטן ערך אביו את שלחן הסדר ועשה כל מיני מעשים מתמיהים כדי לעורר את הילד לשאול, והילד שותק ואינו מראה סימני פליאה. שאלו אביו: האם אתה מבין כל מה שעשיתי כאן? ענה לו הילד: לא. - ומדוע אינך שואל? ענה הילד: כי על אבא אין שאלות.

כשהתורה נתנה לנו את המידות שהתורה נדרשת בהם גילתה לנו שכך ציוונו ללמוד.

על הפסוק: "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים" (שמות א' י"ד). אומר הזהר (יתרו) בעבודה קשה - זו קושיא, בחומר - זה קל וחומר, ובלבנים - זו ליבונה של הלכה" והדברים סתומים.

לאור הדברים שאמרנו ניתן להבין שבמצרים הרי היתה סתירה עצומה בין ההבטחה שנתנה לאבות אודות "ככוכבי השמים וכעפר הארץ" והם שומרים על זהותם (לא שינו שמם לבושם לשונם וגדרו עצמם בעריות) והתגובה האלוקית - שעבוד מצרים. ובני ישראל נושאים בעול ממשיכים הלאה ומבינים שאין מקום לשאול שאלות על ההנהגה האלוקית, כנ"ל: מי יתיימר להבין את מה שמעל להשגתנו ולכן ניתנה להם הראשות לשאול קושיות וללבן הלכות וכד' כי חזקה עליהם שלא יחשבו שמעתה הותרה הרצועה. וכל עצמם לא ילמדו בדרך שאלה ותשובה אלא כי כך דרך הלימוד. והמקום הראשון שבו עוסקים ב"דרך שאלה ותשובה" הוא ספור יציאת מצרים.

האחרונה שבמידות היא "וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם" רק כשיבוא הכתוב השלישי המכריע בין הסותרים יש מקום להתחיל לשאול את השאלות המתבקשות. כל עוד שאין את הפסוק השלישי - אין שאלות, לא בגלל שאסור לשאול, ולא בגלל שלא יועיל אם נשאל. אלא בגלל שפשוט אין שאלות! העובדה שיש סתירה היא טבעית כי הרי אנו נמצאים במצב בו השגותינו מצומצמות ויודעים אנו שראיתנו אינה מקיפה את כל הממדים. כמו בשאלת ידיעה ובחירה - יש ידיעה ויש בחירה והם נראים כסותרים, אך לנו מובן שאין כל שאלה. אף אם לא נצליח ליישב את מה שנראה לנו כסתירה.

לכן, בטרם שמע אברהם את הקול אומר "אל תשלח ידך אל הנער" שהוא הכתוב השלישי. בטרם הגיע הכתוב השלישי להכריע לא היתה לו כל שאלה. כי כאמור העובדה שיש סתירה אינה מעוררת כל שאלה.

זו היתה שתיקתו של אהרן, לא שתיקה רועמת, לא שתיקה זועמת, לא שתיקה של הלם הגורם לאלם לא שתיקה של ויתור יאוש וכניעה, ולא שתיקה מתאפקת. זו היתה שתיקה רבת משמעות. שתיקה שמבטאת את עומק האמונה שבמקום גבוה יותר רואים את הנאמר בתהילים (מ) "רבות עשית אתה ה' אלוקי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו".

והנה אברהם לא היה צריך להמתין הרבה כדי שיגיע הכתוב השלישי ויכריע ויפתח פתח לשאלות. אבל בדרך כלל "הכתוב השלישי" לא ממחר להגיע, כמו שנאמר: "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי" בהרבה מהמקרים רק "ביום ההוא" יגיע "הכתוב השלישי" ונבין שהכל היה לטובה ונודה על ה"אנפת בי". או אז נברך "הטוב והמטיב". בעוד ש"ביום הזה" אנו מברכים על הרעה "ברוך דיין האמת".

על הפסוק שצטטנו לעיל "ישב בדד וידם כי נטל עליו" אמור רש"י: "וידום - לשון המתנה" ובפשטות לא מובן למה הסובל השותק ממתין?

לאור הדברים שכתבנו ההמתנה היא המפתח, נמתין עד שיבוא "הכתוב השלישי", וכאמור בדרך הטבע כתוב זה יגיע "ביום ההוא" ככתוב בישעיהו בפרק י"ב. ואז נשאל כראוי וניענה כהלכה, ואז נבין הכל.